

Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasına Bir Örnek: Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı

Example of Psychiatric Nursing Practice: Anti-Stigma Education Program

BESTİ ÜSTÜN*
FİGEN ŞENGÜN İNAN**

Geliş Tarihi: 26.10.2016, Kabul Tarihi: 17.04.2017

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencileriyle ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği dersi kapsamında yürütülen "Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı"nın süreç ve sonuçlarının paylaşılmasıdır. Damgalamayla mücadele eğitim programı yazarlar tarafından geliştirilerek, Mayıs 2013-Haziran 2013 tarihleri arasında ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği dersi uygulamasının bir bölümünde yürütülmüştür. Programın amacı öğrencilerin, ruhsal hastalıklara yönelik damgalamanın ve etkilerinin farkına varmaları ve damgalamayla mücadelede sorumluluk almalarıdır. Temel uygulama çıktısı öğrenciler tarafından damgalamayla mücadele kapsamında bir gazete çıkarma ve uygulanabilir bir proje üretimidir. Program dörder saatlik dersler şeklinde yapılandırılmış olup, 128 öğrenci programa katılmıştır. Uygulama sonrasında öğrenciler farkındalık kazandıklarını, sorumluluk duygularının arttığını ve çözümün bir parçası olmada bu uygulamanın etkili olduğunu belirtmişlerdir. Geribildirimler ve gözlenen tutum değişiklikleri programın damgalamayla mücadelede olumlu sonuçları olduğunu göstermiştir. Hemşirelik eğitiminde benzer programlarının yapılandırılması ve etkinliğinin değerlendirilmesi önerilir.

Anahtar kelimeler: Damgalama, eğitim, hemşirelik.

ABSTRACT

The aim of this study is to share the process and results of an anti-stigma education program designed by the authors and conducted during a psychiatric and mental health nursing course between May and June 2013. The aim of the program was to raise student awareness of the effects of the stigma of mental illness and to encourage students to take responsibility in the struggle against such stigma. The main output of the program was the publication of a newspaper and an applicable student project about the struggle against stigma. The program was structured into four-hour courses, and 128 students participated in the program. After the program, the students stated that they became aware of stigma, that their sense of responsibility increased, and that this program played an effective role in solving the problem. Student feedback and changes observed in student attitudes indicated that the program produced positive results against stigma. It is recommended that similar programs be implemented in nursing education and that the efficacy of the programs be evaluated.

Keywords: Stigma, education; nursing.

* B Üstün, Prof. Dr.
Uskudar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Uskudar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü
Mimar Sinan Mh. Selman-ı Pak Cad. 34664 Uskudar / İstanbul
Tel: 0 216 400 22 22 Faks: 0 216 474 12 56
e-posta: besti.ustun@uskudar.edu.tr

* F Şengün İnan, Dr. Öğr. Üyesi
Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir
e-posta: figen.sengun@deu.edu.tr

G ünümüzde her dört kişiden biri yaşamlarının belli bir döneminde ruhsal hastalıklardan etkilenmektedir.⁽¹⁾ Toplumda daha fazla kişi de arkadaş ve aile üyesi olarak ruhsal hastalıklar nedeniyle damgalanma yaşamakta, toplum dışına itilmekte ve sağlık yardımı arama davranışları göstermemektedir.⁽²⁾ Bu yaşantılardan yola çıkılarak 2001 yılı Dünya Sağlık Günü teması olarak “Ruhsal Bozukluğu Olanları Dışlamayalım Bakım için Cesaretlendirelim” teması belirlenmiştir. Bu temanın amacı, dışlanmaksızın herkesin toplumda bir yeri olduğu mesajını vermektir. 2001 Dünya Ruh Sağlığı Raporunun teması ise “Yeni Anlayış, Yeni Ümit” olarak belirlenmiş olup, hedeflerinden biri de halkın ruhsal hastalıklar konusunda eğitimi ve bu yolla bilinçlenmesinin sağlanmasıdır.⁽¹⁾ Bu noktada damgalama ile mücadelede, alanın uzmanları ile toplum liderlerinin yapacağı ortak hareketlere, çalışmalara ve becerilere gereksinim vardır.⁽²⁾ Hemşireler, ruhsal bozukluğu olan bireylerle uzun süreli etkileşimde olan sağlık çalışanlarından biridir. Hemşirelerin tutumları, hasta sonuçları üzerinde doğrudan etkili ve klinikteki terapötik ortamın düzenlenmesinde de belirleyicidir.⁽³⁾ Bu makalenin amacı, hemşirelik öğrencileriyle ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği dersi kapsamında yürütülen “Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı”nın süreç ve sonuçlarının paylaşılmasıdır. Bu eğitim modelinin benzer çalışmalara örnek olması beklenmektedir.

Damgalama Kavramı ve Etkileri

Damgalama ruhsal bozuklukların tedavisinde önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Ruh sağlığı bozulmuş bireyler damgalama nedeniyle psikiyatrik yardım almakta gecikmekte, ayrıca tedaviyle topluma yeniden katılması beklenen hastalar, damgalanma nedeniyle yine toplumun dışına itilmektedir.⁽²⁾ Ayrıca damgalama sonucu ruhsal bir hastalık tanısı almış kişiler ve aileleri toplum tarafından bazı hak ve çıkarlardan yoksun bırakılmaktadır. Damgalama bireylerin ve ailelerin sosyal işlevlerini, eğitim ve iş edinme gibi olanaklara ulaşmalarını engelleyebilmektedir.⁽⁴⁾ Tanım olarak damgalama; kişinin toplumun “normal” saydığı ölçütlerin dışında sayılması ve toplumu oluşturan diğer bireyler tarafından, kişiye saygınlığı azaltıcı bir atıfta bulunulmasıdır. Toplum; damgalanan kişiye, gerçeğe dayanmayan, utanç verici bir özellik yüklemektedir.⁽⁵⁾ Kavramın en eski tanımlamalarından birini yapan Goffman⁽⁶⁾ (1963), damgalamanın üç türünü tanımlamıştır. Bunlar; fiziksel görünüş, kişisel karakter ve sosyal özelliklere (ırk, din, etnik köken gibi) yönelik olumsuz yargıları içermektedir. Literatürde yer alan bu tanımlamaların ötesinde damgalama; bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutları kapsayacak şekilde kavramsallaştırılabilmektedir. Bu kavramsallaştırmada, damgalamanın üç komponenti; kalıp yargı (stereotipler) (bilişsel yapı), önyargı (stereotiplerin bilişsel ve duygusal sonuçları) ve ayrımcılıktır (davranışsal sonuçlar).^(7,8) Bu süreçte ilk olarak; azınlık bir gruba ilgili olarak bir sosyal grubun üyelerinin sahip olduğu stereotipler ya da olumsuz inançlar yer almaktadır. Bu kalıplaşmış yargıları onaylamayla birlikte, önyargılar ve bunun sonucunda olumsuz duygusal reaksiyonlar

sergileme ve son olarak davranışsal boyutta ayrımcılık ve olumsuz davranışlar oluşmaktadır.^(8,9) Kısaca damgalama, kişilerin sahip olabileceği olumsuz stereotipler ve önyargıya dayalı inançlarını ve bunların sonucu olarak ayrımcı davranışları içermektedir.⁽¹⁰⁾ Ayrımcılık sonucunda ise bazı hak ve çıkarlardan yoksun bırakılma söz konusudur. Bu noktada ruh sağlığı bozulmuş bireyler iş bulma, sağlık hizmetinden yararlanma ve sigortalanma gibi durumlarda eşitsizlik, yasalar karşısında zor durumda kalma, ve sosyal ortamlara dâhil olma konusunda engeller yaşamaktadırlar.⁽⁴⁾

Damgalamanın bir diğer türü içselleştirilmiş damgalamadır. Ruhsal bozukluğu olan birçok kişi, toplumdaki ruhsal bozukluklarla ilgili damgalamanın farkındadır ve toplumun bir üyesi olarak bu bireylerden bazıları kendilerine yönelik damgalamayı onaylamakta ve kendi kendilerini damgalamaktadırlar. İçselleştirilmiş damgalama; toplum tarafından benimsenen tehlikelilik, yetersizlik gibi olumsuz basmakalıp düşüncelerin, kişinin kendisi tarafından da kabul edilmesi ve bunun sonucu olarak değersizlik, utanç, yabancılaşma ve sosyal geri çekilmenin yaşanmasıdır. Bu noktada, toplumsal damgalama ile içselleştirilmiş damgalamanın birbirine bağımlı kavramlar olduğu açıklanmaktadır.^(11,12) Ayrıca içselleştirilmiş damgalama hastalık belirtileri ile karışabilir, hastalık belirtilerini kötüleştirerek prognoz üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir.^(13,14)

Damgalamanın bir diğer boyutu; psikiyatrinin damgalanması ve ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin lisans eğitimi sürecinde ve mezuniyet sonrasında öğrenciler tarafından sıklıkla yeğlenen bir bölüm olmamasıdır. Bu olumsuz tutum uygulamanın bu alanına daha fazla hemşirenin girmemesiyle sonuçlanmaktadır. Bu noktada, psikiyatri hemşireliğini güçlendirmek amacıyla öğrencilerin uygulama alanına yönelik daha pozitif bir bakış açısı kazanmaları desteklenmelidir.^(10,15) Konuyla ilgili olarak bir sistematik derlemede hemşirelik öğrencileri tarafından en az yeğlenen alanlardan birinin psikiyatri hemşireliği olduğu açıklanmaktadır.⁽¹⁵⁾ Psikiyatri hemşireliğinin öğrenciler tarafından ilgi duyulan bir alan hâline getirilmesinde pozitif bir eğitim ortamı önem kazanmaktadır. Hemşirelik öğrencileriyle yürütülen bir araştırmada, öğrencilerin bu alana ilgi duymasında ağırlıklı olarak teorik hazırlığın etkili olduğu bulunmuştur. Bu noktada, klinik uygulamada öğrencilerin psikiyatri hemşireliğini bir tercih alanı olarak seçtiklerinde alandaki hemşirelerin damgalayıcı tutumlarının öğrenci üzerinde bir engel oluşturduğu belirlenmiştir.⁽¹⁶⁾ Bu noktada pozitif bir öğrenme ortamı damgalamayla mücadelede teori ve uygulama alanında bir köprü görevi görebilir. Benzer şekilde literatürde psikiyatrinin ve psikiyatristlerin damgalanmasıyla mücadelede tıp eğitiminde eğitimin niteliğinde düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.⁽¹⁰⁾ Ayrıca damgalama yalnızca alanın seçilmemesine neden olmamakta, aynı zamanda sağlık çalışanlarının hastaları “zor hasta” olarak görmeleri ve hastadaki ağır psikiyatrik belirtilerle başa çıkmada zorlanmaları, saldırganlık, kendine zarar verme davranışları olan kişilere karşı sınırlı ve olumsuz duygu ve davranışlar göstermelerleriyle de sonuçlanmaktadır.^(3,17)

Hemşirelik Öğrencileri ve Damgalama

Damgalama ile mücadelede, sağlık çalışanlarına önemli görevler düşmektedir.⁽²⁾ Ancak son on yılda, Türkiye’de hemşire ve hemşirelik öğrencilerinin de yer aldığı sağlık çalışanlarının psikiyatri hasta ve hastalıklarına yönelik tutumlarının incelendiği araştırmaların gözden geçirildiği bir çalışmada olumsuz tutumlarda değişimin olmadığı belirlenmiştir.⁽³⁾ Bu noktada, bir sağlık çalışanı olarak hemşirelik öğrencilerinin tutumlarına bakıldığında, öğrencilerin genellikle psikiyatri hastalarını tehlikeli olarak algıladıkları ve olumsuz tutumlar sergiledikleri belirtilmektedir.⁽¹⁸⁾ Ülkemizde çoğunluğunu hemşirelik öğrencilerinin oluşturduğu, şizofreni ve depresyona yönelik tutumların incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin şizofrenili hastalarla bireysel yakınlık kurma konusunda isteksiz ve genel halktan daha fazla reddedici ve dışlayıcı bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmada eğitim sürecindeki psikiyatri stajının şizofreniye yönelik daha olumlu tutumu sağlamadığı belirlenmiştir.⁽¹⁹⁾ Benzer şekilde Özyiğit ve ark.⁽²⁰⁾ hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin şizofreniye ilişkin tutumlarına yönelik yaptıkları araştırmada, katılımcıların en fazla kişisel yakınlık gerektiren evlenme, birlikte çalışma gibi durumlarda belirgin olmak üzere şizofreni hastalarına karşı reddedici tutum içinde oldukları belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin şizofreniye karşı tutumlarını ve psikiyatri eğitiminin etkisini araştırmak amacıyla yürütülen bir başka çalışmada, psikiyatri eğitiminin teori ve uygulamasını almış ve almamış gruplar arasında şizofreni olgu örneğini kavrama açısından anlamlı bir fark saptanmazken, şizofreninin tedavisi ve çare arama davranışı bölümlerinde psikiyatri eğitimi alanlarda tutum iyileşmesi saptanmıştır. Aynı çalışmada, şizofreni tanısı almış bireylerin toplum içinde yaşamı ile ilgili maddelerin çoğunda gruplar arasında farklılık bulunmazken, kişisel yakınlık gerektiren bazı durumlarda psikiyatri eğitimi alanların daha olumsuz tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.⁽²¹⁾

Özetle, damgalama önemli bir sorundur ve damgalamayla mücadelede, ülkemizdeki tıp ve hemşirelik eğitiminin yine gözden geçirilmesi, psikiyatri eğitim programlarına bilgi, inanç, tutum ve davranış değiştirmeye yönelik sürekliliği olan, özel eğitim programlarının eklenmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.^(3,22) Konuyla ilgili müdahale çalışmaları sınırlıdır. Gençlerde damgalamayla mücadelede eğitim etkinliğinin değerlendirildiği bir derlemede ruhsal hastalıklara yönelik verilen eğitimin damgalayıcı tutumları azalttığı sonucuna varılmıştır.⁽²³⁾ Üçok ve ark.⁽²⁴⁾ damgalamayla mücadele eğitiminin etkinliğini değerlendirdikleri bir çalışmada, eğitim sonrasında, sağlık çalışanlarının tutumlarının olumlu yönde değiştiğini saptamışlardır. Tıp fakültesi öğrencileriyle eğitim, şizofreni tanılı hastayla etkileşim ve film izleme etkinliklerinden oluşan antistigma programının şizofreniye yönelik tutuma etkisinin incelendiği bir diğer çalışmada, program sonrası kontrol grubunun tutumlarında değişim saptanmazken, deney gurubunun şizofreniye yönelik daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.⁽²⁵⁾ Avusturya’da, hemşirelik öğrencileri ve alanın uzmanlarının yer aldığı ruhsal hastalıklara yönelik damgalayıcı tutumları değiştirmeyi hedefleyen bir kamp programı sonrasında tutumla-

rın olumlu yönde değiştiği belirlenmiştir.⁽²⁶⁾ Ülkemizde ise hemşirelik öğrencileriyle yürütülmüş benzer bir çalışma sonucuna ulaşılamamıştır. Hemşirelik öğrencileriyle yürütülmüş çalışmalarda, teorik hazırlık oluşturan öğrencinin tutum ve deneyimlerinde önemli bir faktör olduğu açıklanmaktadır. Teorik hazırlığın öğrencilerin psikiyatri hastasına, psikiyatri alanında çalışan ruh sağlığı hemşirelerine yönelik tutumlarını ve bu alanda uygulamaya yönelik hazırlık oluştuklarını ve uygulamaya verdiği değeri etkilediği belirtilmektedir.⁽²⁷⁾ Ancak bilginin ruhsal hastalıklara yönelik damgalayıcı tutumların giderilmesinde tek belirleyicisi olmadığı dikkate alındığında, öğrencilerde eğitim sürecinde farkındalık sağlama ve tutum değişikliği oluşturmada farklı yöntemlerin geliştirilmesine gereksinim olduğu açıklanmaktadır.⁽²⁸⁾ Bu noktada hemşirelik öğrencilerinin damgalayıcı tutumlarını olumluya çevirmeye yönelik müdahaleye dönük çalışmalara gereksinim vardır. Bu makalenin amacı, “Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı”nın süreç ve sonuçlarını aktarmaktır.

Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı

“Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı” bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesi’nde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı, bahar dönemi ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği dersi uygulamasının bir bölümünde dört günlük blok uygulama şeklinde, yapılandırılmış bir eğitim programı olarak yürütülmüştür. Program öğrenci ve öğretim elemanı geribildirimleri doğrultusunda revizyonlar yapılarak üç yıldır sürdürülmektedir. Bu makalede, ilk uygulanan program ve onun sonuçlarını aktarılmaktadır. Programda 128 öğrenci yer almıştır. Programın amacı, öğrencilerin, damgalama kavramını anlamaları, damgalamanın hasta, aile, toplum ve psikiyatri çalışanlarının üzerindeki etkilerinin farkına varmaları ve damgalamayla mücadelede sorumluluk almalarını sağlamaktır. Programın hedefleri Tablo 1’de verilmiştir. Programda 5-6 kişilik öğrenci grupları ile çalışılmaktadır. Programın temel uygulama çıktısı öğrenciler tarafından damgalamayla mücadele kapsamında bir gazete çıkarma ve uygulanabilir bir projede sorumluluk almaktır. Program 4 günlük 8 ders bloğundan oluşmakta olup, her bir ders süresi içeriğe göre farklılık göstermekle birlikte, ortalama 120-180 dk şeklinde sürmektedir. Tablo 2’de programın içeriği yer almaktadır.

Eğitim içeriği; öğrencilerin konuya ilişkin önyargı, düşünce ve duygularına yönelik farkındalık kazanmasını, damgalanan birey ve ailesinin deneyimlerini anlamaya çalışmasını, hastalıktan iyileşmiş veya iyileşmekte olan bireyler ve aileleriyle pozitif temas kurmaları sağlanarak sosyal sınırların kırılmasını ve sorunun çözümüne yönelik sorumluluk üstlenme ve eyleme geçmelerini sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Programda damgalama ile ilgili kısa filmler, münazara, uzman sunumlarının olduğu kısa video gösterimi, makale inceleme, olgu tartışması, psikiyatri hemşiresinin ve intörn hemşirenin damgalamaya yönelik deneyimlerinin paylaşılması, kavram haritası, gazete oluşturma ve proje çalışması gibi etkinlikler yer almaktadır.

(Tablo 2). Öğretim yöntemleri olarak düz anlatım, örnek olay (kısa film), tartışma, soru-yanıt, beyin fırtınası kullanılmıştır. Öğrencilere proje çalışmalarını için bağımsız öğrenme zamanları ayrılmıştır. Ayrıca projeleri şekillendirme ve uygulama aşamasında öğrenciler öğretim elemanlarıyla bire bir çalışmışlardır.

Tablo 1. Damgalamayla Mücadele Eğitim Programının Hedefleri

HEDEFLER
Damgalama kavramını ve ilişkili diğer kavramları bilme
Psikiyatrik hastalıklara ilişkin kendi tutum ve inançlarının farkına varabilme
Toplumun psikiyatrik hastalıklara ilişkin inanç ve tutumlarının farkına varabilme
Damgalamanın birey, aile, toplum ve psikiyatri çalışanlarına etkisini tartışabilme
Damgalamanın etkilerini gözleyebilme
Damgalamayla mücadeleyle yönelik bir proje geliştirebilme ve uygulayabilme

Damgalamayla Mücadele Eğitim Programının Sonuçları

Öğrenciler çeşitli projeler oluşturma yoluyla damgalamayla mücadelede sorumluluk almışlardır. İlk uygulama kapsamında toplam 24 proje üretilmiştir. Projeler, kitap başlığı kampanyası, farkındalık yürüyüşü, bisiklet turnuvası, resim yapma etkinliği, balon uçurma etkinliği, mektup arkadaşlığı, hobi bahçeleri oluşturma, öğrenci topluluğu oluşturma, stand açma, kermes düzenleme, halk eğitimleri ve çekilen kısa filmlerin sosyal medyada paylaşımıdır. Kitap başlığı kampanyası kapsamında Şizofreni Dayanışma Derneği'nde kitaplık oluşturulmuştur. Ayrıca Şizofreni Dayanışma Derneği'ne katkı vermek amacıyla kermesler yürütülmüş ve geliri derneğe aktarılmıştır. Oluşturulan sosyal medya gruplarında projelerin paylaşılması yoluyla toplumda daha fazla kişiye ulaşılmıştır. Eyleme geçilemeyen çalışmalar için öğrenciler planlamalar yapmışlardır.

Programın eğitim içeriği, damgalamanın altında yatan bilişsel süreçleri anlama, önyargılarla yüzleşme, damgalamanın hasta ve ailesi üzerindeki olumsuz etkilerini öğrenmede destekleyici olmuştur. Benzer şekilde uygulama sonrasında öğrenciler önyargılar ve damgalama konusunda farkındalık kazandıklarını, sorumluluk duygularının arttığını ve çözümün bir parçası olmada bu uygulamanın keyifli ve öğretici olduğunu belirtmişlerdir. Aşağıda öğrencilerden alınan birkaç geribildirim verilmiştir.

“Stigmayla mücadele grubu çok verimliydi, çok aktiftik. Bizlere fırsat verildiğinde neler yapabileceğimizi fark ettik. Projelerimiz aracılığıyla kendimizi farklı yollarla ifade edebilme fırsatı bulduk.”

“Önce kendi önyargılarımla yüzleştim. Klinikte hastaların damgalama nedeniyle yaşamlarının ne kadar zorlaştığını ve neler

yaşadıklarını onlardan duyma fırsatım oldu. Şimdi daha fazla şey yapmamız gerektiğini düşünüyorum.”

“Projemiz kapsamında dernekte bir kütüphane oluşturduk. Hastalar için küçük de olsa bir şeyler yapabilmiş olmak bana kendimi çok iyi hissettirdi.”

“Hasta ve yakınlarına damgalamayla mücadelede katkı verebildiğim için çok mutlu oldum. Bu sayede hemşireliğin çok farklı yönünü görmüş oldum.”

“Psikiyatri hep merak ettiğim bir alandı, şimdi psikiyatride intern olmayı daha çok istiyorum.”

Tablo 2. Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı İçeriği

DERS	İÇERİK
1	Programın tanıtımının ve hedeflerin paylaşılması
	Damgalamayla mücadele çalışmasının önemini paylaşılması
	“Kelebek Etkisi” animasyon filmi ve tartışması
	“Etiketleme” konulu video ve toplumsal etiketlerin (güzel-çirkin, çalışkan-tembel gibi) ve bireyler üzerindeki etkilerinin tartışılması
	Etiketleme konulu kavram haritası çalışması
2	Münazara için hazırlık çalışması
	Münazara (Şizofreninin ismi değişirse damgalama ortadan kalkar mı?)
3	Psikiyatride damgalama ve etkileri konulu kavram haritası çalışması
	Proje Çalışmasına Giriş: Damgalamayla mücadelede bir proje örneğinin paylaşılması
4	Damgalamayla ilgili “Sorum Ağacı” çalışması ve grupların proje amaç ve hedeflerini belirlenmesi
	Danışmanla buluşma, proje hedef ve eylem planlarının oluşturulması ve tartışılması
5	Şizofreni Dayanışma Derneği Uygulaması
6	PROJE UYGULAMA
7	Damgalamaya yönelik psikiyatri hemşiresinin deneyimlerinin paylaşılması
	Damgalamaya yönelik psikiyatri intörn hemşirenin deneyimlerinin paylaşılması
	Dernek uygulamasıyla ilişkili olarak ailelerin damgalama deneyimlerinin paylaşılması
	Olgu sunumu ve damgalama boyutuyla tartışılması
	Damgalamayla ilgili gazete çıkarma ve okul girişinde sergilenme
8	Projelerin büyük grupla paylaşılması
	Geribildirim alıp verme

Sonuç

Bu çalışmada, damgalamayla mücadeleyle yönelik bir eğitim programı örneği aktarılmıştır. Program sonrasında öğrencilerden alınan geribildirimler ve gözlenen tutum

değişiklikleri 3. sınıf psikiyatri hemşireliği uygulaması hedefleriyle benzerlik göstermekte olup, uygulamanın amacına ulaştığını göstermiştir. Öğrenciler öncelikle kendilerinin ve toplumun damgalamaya yönelik tutumlarıyla yüzleşmiş ve sorunun çözümünde yer almaya ve gelecekte de psikiyatrik bakımın içinde olmaya yönelik isteklilik göstermiştir. Öğrenciler tarafından programın geliştirilmesi gereken yönleri olarak projeleri eyleme dökmeye zaman kısıtlılığı belirtilmiştir. Alınan geribildirimler doğrultusunda, bu programın geliştirilerek devam etmesi, nicel ve nitel yöntemler aracılığıyla programın etkinliğinin değerlendirilmesi planlanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Bebbington P. The world health report 2001. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 2001;36(10):473-4. doi: 10.1007/s001270170010
- Çam O, Bilge A. Türkiye'de ruhsal hastalığa/hastaya yönelik inanç, tutum ve damgalama süreci: sistematik derleme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi.* 2013;4(2):91-101. doi: 10.5505/phd.2013.92300
- Arkan B, Bademli K, Duman ZÇ. Sağlık çalışanlarının ruhsal hastalıklara yönelik tutumları: son 10 yılda Türkiye'de yapılan çalışmalar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 2011;3(2):214-31. Available from: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/pskguncel/article/view/5000076366/5000070422>
- Üçok A. Şizofreni hastası neden damgalanır?. *Klinik Psikiyatri.* 2003;Ek1:3-8. Available from: https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_6_50_3_8.pdf
- Soygür H, Özalp DE. Şizofreni ve damgalanma sorunu. *Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Dergisi.* 2005;12(1):74-80. Available from: <http://www.turkiyeklinikleri.com/article/sizofreni-ve-damgalanma-sorunu-36234.html>
- Goffman E. *Stigma: The Management of Spoiled Identity.* New York: Prentice Hall, 1963. Available from: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=zuMFXuTMAqAC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Goffman+stigma&ots=R8_qju9ISb&sig=IEFVa9Lm3uKsZsOeeFqkrE-J_M&redir_esc=y#v=onepage&q&q=Goffman%20stigma&f=false
- Rüsch N, Angermeyer MC, Corrigan PW. Mental illness stigma: concepts, consequences, and initiatives to reduce stigma. *Eur Psychiatry.* 2005;20(8):529-39. doi: 10.1016/j.eurpsy.2005.04.004
- Corrigan PW, Rüsch N. Mental illness stereotypes and clinical care: Do people avoid treatment because of stigma? *Psychiatr Rehabil Ski.* 2002;6(3):312-34. doi: 10.1080/10973430208408441
- Peterson D, Barnes A, Duncan C. *Fighting with Shadows: Self-Stigma and Mental Illness.* 1st ed. Auckland: Mental Health Foundation of New Zealand; 2008. Available from: <https://www.mentalhealth.org.nz/assets/Our-Work/Fighting-Shadows.pdf>
- Sartorius N, Gaebel W, Cleveland HR, Stuart H, Akiyama T, Arboleda-Florez J, et al. Psikiyatri ve psikiyatristlerin damgalanması ile nasıl mücadele edileceği üzerine WPA Kılavuzu. *World Psychiatry.* 2010;9(3):131-44. Available from: http://www.wpanet.org/uploads/Latest_News/WPA_Guidance/TurkishTranslation.pdf
- Pinto-Foltz MD, Logsdon MC. Stigma towards mental illness: a concept analysis using postpartum depression as an exemplar. *Issues Ment Health Nurs.* 2008;29(1):21-36. doi: 10.1080/01612840701748698
- Çam O, Çuhadar D. Ruhsal hastalığa sahip bireylerde damgalama süreci ve içselleştirilmiş damgalama. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi.* 2011;2(3):136-40. Available from: http://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD_2_3_136_140.pdf
- Stier A, Hinshaw SP. Explicit and implicit stigma against individuals with mental illness. *Aust Psychol.* 2007;42(2):106-17. doi: 10.1080/00050060701280599
- Hinshaw SP, Stier A. Stigma as related to mental disorders. *Annu Rev Clin Psychol.* 2008;4:367-93. doi: 10.1146/annurev.clinpsy.4.022007.141245
- Happell B, Gaskin CJ. The attitudes of undergraduate nursing students towards mental health nursing: a systematic review. *J Clin Nurs.* 2013;22(1-2):148-58. doi: 10.1111/jocn.12022
- Happell B, Welch T, Moxham L, Byrne L. Keeping the flame alight: understanding and enhancing interest in mental health nursing as a career. *Arch Psychiatr Nurs.* 2013; 27(4):161-5. doi: 10.1016/j.apnu.2013.04.002
- Ross CA, Goldner EM. Stigma, negative attitudes and discrimination towards mental illness within the nursing profession: a review of the literature. *J Psychiatr Ment Health Nurs.* 2009;16(6):558-67. doi: 10.1111/j.1365-2850.2009.01399.x
- Bennett J, Stennett R. Attitudes towards mental illness of nursing students in a Baccalaureate programme in Jamaica: a questionnaire survey. *J Psychiatr Ment Health Nurs.* 2015;22(8):599-605. doi: 10.1111/jpm.12234
- Taşkın EO, Özmen D, Özmen E, Demet MM. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin şizofreni ile ilgili tutumları. *Nöropsikiyatri Arşivi.* 2003;40(1-2):5-12. Available from: <http://www.noropsikiyatriarsivi.com/sayilar/377/buyuk/5-12.pdf>
- Özyiğit EŞ, Savaş HA, Ersoy MA, Yüce S, Tutkun H, Sertbaş G. Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin şizofreniye ilişkin tutumları. *Yeni Symposium.* 2004;42:105-12. Available from: <http://yenisymposium.com/tr/MakaleDetay.aspx?MkID=111>
- Kayahan M. Hemşirelik öğrencilerinin şizofreniye karşı tutumları ve psikiyatri eğitiminin etkisi. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi.* 2009;6(1):27-34. Available from: http://tipdergisi.harran.edu.tr/arsiv/200961_4.pdf
- Bilge A, Çam O. Ruhsal hastalığa yönelik damgalama ile mücadele. *TAF Prev Med Bull.* 2010;9(1):71-8. Available from: <http://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&ajml=1303734X&AN=49831978&h=Idhd%2FrSvpAK41oKerSKdr0Hq4mfA0hzKYUCQNavPLb2nOJFDSk2bvjJA3mZjU%2bDt5CCwo01UvVkf1%2bCiO1Cg%3d%3d&url=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&urlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrn1%3d1303734X%26AN%3d49831978>
- Oban G, Küçük L. Damgalama erken yaşlarda başlar... Gençlerde ruhsal hastalıklara yönelik damgalamayla mücadelede eğitimin rolü. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi.* 2011;2(3):141-8. Available from: http://www.journalagent.com/phd/pdfs/PHD_2_3_141_148.pdf
- Üçok A, Haldun S, Ataklı C, Kuşçu K, Sartorius N, Duman ZÇ, et al. The impact of antistigma education on the attitudes of general practitioners regarding schizophrenia. *Psychiatry Clin Neurosci.* 2006;60(4):439-43. doi:10.1111/j.1440-1819.2006.01529.x
- Altındag A, Yanik M, Uçok A, Alptekin K, Ozkan M. Effects of an antistigma program on medical students' attitudes towards people with schizophrenia. *Psychiatry Clin Neurosci.* 2006;60(3):283-8. doi: 10.1111/j.1440-1819.2006.01503.x
- Stuhmiller CM. Breaking down the stigma of mental illness through an adventure camp: a collaborative education initiative. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health (AejAMH).* 2003;2(2):1-9. doi: 10.5172/jamh.2.2.90
- Happell B. Influencing undergraduate nursing students' attitudes toward mental health nursing: acknowledging the role of theory. *Issues Ment Health Nurs.* 2009;30(1):39-46. doi: 10.1080/01612840802557113
- Saillard EK. Ruhsal hastalara yönelik damgalamaya ilişkin psikiyatrist görüşleri ve öneriler. *Türk Psikiyatri Dergisi.* 2010;21(1):14-24. Available from: <http://turkpsikiyatri.com/PDF/211/02.pdf>